

Ю.А. Білова,
аспірант
(Бердянський державний
педагогічний університет)

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка проблеми. Глибока трансформація всього ладу українського суспільства, становлення та розвиток ринкових відносин визначають якісні зміни в професійній діяльності економістів. Ускладнення професійних функцій економіста, що обумовлено динамізмом зовнішньої ситуації, вимагають від нього постійного особистісного й професійного самовдосконалення.

Від професійної компетентності економістів, їхніх знань, умінь, особистісних якостей залежить успіх економічних перетворень й вихід України на якісно новий рівень соціально-економічного розвитку.

Слід зазначити, що сьогодні існує протиріччя між економічною освітою, орієнтованою на парадигму “знань”, і сучасним бізнесом, якому необхідні практико-орієнтовані фахівці. Уміння застосовувати знання, що підвищує конкурентоспроможність підприємства, особливо важливі для успішної діяльності на сучасному ринковому просторі [6, с. 335].

Таким чином, актуалізується проблема забезпечення якісної професійної підготовки економістів.

Якість вищої освіти, як зазначено в проекті закону України “Про вищу освіту” (від 28.12.2011р.) – це рівень здобутих особою знань, вмінь, навичок, що відображає її професійну компетентність відповідно до стандартів вищої освіти [1].

В умовах сьогодення на систему освіти покладено основне завдання – забезпечити необхідний рівень професійної компетентності фахівців, здатних до ефективної професійної діяльності, швидкої адаптації до умов науково-технічного прогресу.

Підвищення якості професійної підготовки фахівців економічного профілю неможливе без урахування сучасних вимог до професійної компетентності економіста.

Під професійною компетентністю фахівця розуміємо інтегральну характеристику особистості, яка визначає готовність і здатність на високому професійному рівні виконувати посадові та фахові обов'язки відповідно до сучасних теоретичних та практичних надбань, професійного й життєвого досвіду, цінностей і здібностей [3, с. 13].

Аналіз досліджень і публікацій. Науковий аналіз педагогічних досліджень вітчизняних і зарубіжних учених свідчить

про те, що науковцями досліджено різноманітні аспекти проблеми вдосконалення професійної підготовки економістів.

Значний інтерес становлять наукові дослідження професійної підготовки фахівців економічних спеціальностей (Н. Баловсяк, Н. Болюбаш, Н. Волкової, С. Вітер, М. Головань, Г. Ковальчук, Т. Поясок, О. Юдіної).

Мета статті – на основі визначення професійної діяльності економіста сформулювати основні вимоги до його професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз професійних якостей економістів неможливо проводити без глибоких знань змісту та особливостей його професійної діяльності. Її специфіка в економістів визначає ті якості, якими вони повинні володіти для успішного виконання своїх професійних завдань. У свою чергу, система чітко сформульованих професійно значущих і особистісних якостей економістів є ключовим орієнтиром для постановки мети й завдань їх професійної підготовки.

Професійна діяльність економістів має свої специфічні особливості.

По-перше, предметом діяльності економіста є фінансово-господарська інформація, яка репрезентована числовими даними – фінансово-економічними показниками діяльності певної організаційної структури. Результатом (продуктом) діяльності економіста є вдосконалена система фінансово-економічних показників, яка представлена також знаковими даними – цифрами, текстами, отже, особливим чином перетворена фінансово-господарська інформація.

По-друге, праця економістів носить здебільшого розумовий характер, хоча й містить елементи фізичної праці.

Особливості й характер праці економістів накладають суттєвий відбиток на його особистість і є певною базою для системи вимог, що до нього пред'являються, які, в свою чергу, конкретизуються в якостях.

Під впливом неперервних змін у змісті й специфіці професійної діяльності економістів якості, необхідні сучасному економісту, постійно розвиваються й удосконалюються.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства можна відмітити 3 напрямки вдосконалення вимог до економістів. Перший напрямок зумовлено посиленням впливу НТП на діяльність економістів. При цьому зростає роль науки та научних досліджень цілого ряду галузей. Лише на основі глибокого наукового підходу до організації праці й виробництва можливе підвищення його ефективності й поліпшення якості. З розширенням НТП відбувається активізація всіх процесів виробництва, швидке старіння техніки й

технологій, посилення інформаційної складової в праці економіста; усе це призводить до ускладнення його професійної діяльності.

Другий напрямок зумовлено розвитком соціальних факторів виробництва й подальшою демократизацією нашого суспільства.

Третій напрямок пов'язано зі стратегією якісних економічних перетворень за рахунок інтенсифікації виробництва на основі НТП, структурної перебудови економіки, ефективних форм управління, організації й стимулювання праці.

Ці фактори повинні бути враховані при проектуванні змісту професійної підготовки економістів.

На основі професіограми економіста, запропонованої О. Романовою [5, с. 427], та комплексу нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти [4] структуру професійної діяльності економіста можна подати такі (рис.1).

Схарактеризуємо види професійної діяльності економістів.

Дослідницька функція спрямована на збір, обробку, аналіз і систематизацію науково-економічної інформації з напрямку роботи.

Аналітична подає аналіз ходу й результативності економічної діяльності підприємства та оцінка його фінансово-економічних показників.

Проектна – це розробка документації (проекту, плану), яка містить техніко-економічне обґрунтування виробничо-господарської діяльності підприємства. Розрахунок витрат використання ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових) та доходів підприємства. Розроблення довгострокових і поточних

планів підприємства.

Організаторська функція спрямована на упорядкування структури й взаємодії складових підприємства з метою зниження невизначеності, а також зростання ефективності використання ресурсів і часу (окремим процесом організації діяльності можна вважати *планування* – часове впорядкування виконання робіт, тобто обґрунтування їх, послідовності, тривалості та строків виконання) [4].

Управлінська – регулює діяльність та координує власні зусилля, спрямовані на досягнення поставлених цілей.

Прогностична діяльність на основі аналізу поточної діяльності підприємства та його зовнішнього середовища прогнозує тенденції економічного розвитку підприємства.

Контрольна діяльність забезпечує контроль за результатами діяльності підприємства та його підрозділів, моніторинг підприємства та його стану на ринку.

Структура професійної діяльності є основою для кваліфікаційних характеристик майбутнього економіста.

Отже, структура діяльності спроектована на процес професійної підготовки майбутнього фахівця й стає зразком й аналогом, а також визначає зміст і форми відповідної навчальної діяльності економістів [3, с. 16].

Кваліфікаційна характеристика випусників вищої освіти економічного профілю відповідних спеціальностей та освітньо-кваліфікаційних рівнів визначається галузевим стандартом вищої освіти.

З упровадженням компетентнісного підходу в професійну освіту результативність підготовки майбутніх економістів описується за допомогою компетенцій (компетентностей).

Згідно з комплексом нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти визначено компетентність і компетенція.

“Компетентність – інтегрована характеристика якостей особистості, результат підготовки випусника ВНЗ для виконання діяльності в певних професійних та соціально-особистісних предметних галузях (компетенціях), що визначається необхідним обсягом і рівнем знань та досвіду в певному виді діяльності.

Компетенція включає знання й розуміння (теоретичні знання академічної галузі, здатність знати й розуміти), знання, як діяти (практичне й оперативне застосування знань у конкретних ситуаціях), знання, як бути (цінності як невід’ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті). Предметна галузь, у якій індивід добре обізнаний і проявляє готовність до виконання діяльності” [4]

На основі вивчення наукових праць педагогів з’ясовано, що

професійну компетентність майбутніх економістів доцільно розглядати як володіння ними сукупністю компетенцій стосовно професійної діяльності: *ключових* – універсальних, пов'язаних із професійним успіхом особистості в сучасному суспільстві; *базових* – загальнопрофесійних, що відбивають специфіку економічної діяльності майбутнього фахівця; *спеціальних* – професійно-профільних, що відображають специфіку конкретної предметної сфери економічної діяльності. Спираючись на сучасні вимоги роботодавців до рівня професійної підготовки економістів, чинні стандарти вищої економічної освіти та дослідження науковців-педагогів, виділено ключові компетенції, які визначають успішність професійної діяльності економіста при виконанні видів робіт, пов'язаних із: плануванням, постановкою цілей і завдань, прийняттям рішень (особистісно-індивідуальні); пошуком, збором, перетворенням і зберіганням інформації (інформаційні); аналізом, синтезом, порівнянням, оцінкою, засвоєнням інформації та прогнозуванням (системно-інструментальні); налагоджуванням взаємовідносин у колективі та з партнерами, проведенням переговорів, презентацій, організацією виробничого процесу (міжособистісної та соціальної взаємодії) [2, с. 7].

На основі вищевикладеного, представимо професійну компетентність (табл. 1).

Таблиця 1

Професійна компетентність економіста			
Особистісні якості	Ключові компетенції	Базові (загально професійні) компетенції	Спеціальні компетенції
<i>самостійність, відповідальність, підприємливість, ініціативність, мобільність, аналітичне мислення, креативність, інноваційність, гнучкість розуму, толерантність, прагнення до самовдосконалення</i>	особистісно-індивідуальні (планування, постановка цілей і завдань, прийняття рішень), інформаційні (пошук, обробка, збір, перетворення інформації), системно-інструментальні (аналіз, синтез, порівняння, оцінка, засвоєння інформації та прогнозування); міжособистісна та соціальна взаємодія (налагоджування взаємовідносин у	<i>володіння методами спостереження, опису, ідентифікації, класифікації економ. явищ</i> <i>здатність застосовувати основні методи аналізу й оцінки стану економічних явищ,</i> <i>сучасні уявлення про принципи організації й методи виробничих процесів,</i>	<i>здатність використовувати професійні знання й практичні навички в галузі моделювання економічних явищ,</i> <i>здатність використовувати професійні знання й практичні навички для дослідження економічних процесів,</i> <i>здатність використовувати професійні знання й практичні</i>

	<p>колективи та з партнерами, проведення переговорів, презентацій, організація виробничого процесу) [2, с. 7]</p>	<p><i>здатність планувати й реалізувати відповідні заходи</i></p> <p><i>здатність до проектування виробничо-господ. діяльності та ін.</i></p>	<p><i>навички для прогнозування економічних ситуацій,</i></p> <p><i>здатність використовувати інформаційні технології для пішення практичних завдань у галузі економіки та ін.</i></p>
--	---	---	--

Таким чином, професійну компетентність економіста можна представити як систему особистісних якостей, ключових, базових й спеціальних компетенцій.

Висновки. Отже, на основі аналізу професійної діяльності економістів ми змодельували образ майбутнього економіста.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в дослідженні проблеми формування підприємницької компетентності в майбутніх економістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект закону України “Про вищу освіту” (нова редакція) (№9655 від 28.12.2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mon.gov.ua/index.php/ua/7542-osnovni-polozhennya-proektu-zakonu-ukrajini-pro-vishchu-osvitu-nova-redaktsija
2. Болюбаш Н.М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій : автореф. канд.пед.наук : 13.00.04 / Н.М. Болюбаш. – Ялта, 2011. – 21 с.
3. Жигір В.І. Концептуальні засади побудови моделі менеджера освіти: компетентнісний підхід / В.Жигір // Освіта та педагогічна наука. – 2013. – № 1. – С.12-18
4. Комплекс нормативних документів для розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти / за заг. ред. Шинкарука. – К., 2008. – 69 с.
5. Романова Е. 99 популярных профессий. Психологический анализ и профессиограммы / Е. Романова. – СПб., 2003. – 464с.
6. Фади́на Т.В. Образовательная составляющая экономики знаний в переходный период / Т.В. Фади́на // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму, 2010. – Т. 2, № 1 (3). – С. 332 – 337